

Departementaal vertrouwelijk
Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr.8)

Kerneenheid
Analyse

Maandag 30 maart 2020 - geactualiseerd tot 09.00 uur

Kantelpunten die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden

- In de gezondheidszorg kunnen grote problemen ontstaan: op zeer korte termijn wat betreft de IC-zorg aan COVID-19-patiënten en ook voor acute zorg aan reguliere patiënten.
- Geloofwaardigheid van het kabinet kan geschaad worden door (a) onvoldoende IC-capaciteit, (b) zichtbare lokale verschillen in maatregelen en handhaving hierop, (c) gebrekkige implementatie financiële steun bedrijven en zzp-ers.

Aandachtspunten

- Data over (a) ontwikkeling en verspreiding COVID-19 en (b) zorgcapaciteit (ingezet, beschikbaar, gepland beschikbaar en benodigd) onvoldoende breed beschikbaar en daardoor complex om in samenhang te bezien.
- De significante verhoging van het geschatte aantal IC-patiënten met COVID-19 per half april en de eventuele verlenging van maatregelen (dinsdag 31e) zal de ernst én langdurigheid van de crisis breder zichtbaar en voelbaar maken.

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- Het RIVM meldt dat het aantal in het ziekenhuis opgenomen patiënten en het aantal nieuwe overlijdens-gevallen minder snel toeneemt dan verwacht kon worden als er geen maatregelen waren getroffen. Wel stelt het RIVM dat het effect van de maatregelen minder is dan verwacht. In Brabant lijkt de piek in ziekenhuisopnames te zijn geweest.
- Een deel van de zogeheten *Bible Belt* lijkt zich te ontwikkelen tot nieuwe plek waar het coronavirus zich snel verspreidt.
- Met de verwachte piek in IC-opnames maken diverse ziekenhuizen/artsen zich zorgen over de (landelijke) IC-capaciteit. Het RIVM deelt deze zorgen. Op dit moment zijn er ca. 1100 IC-plaatsen. De verwachting is dat er half april 2500 IC-patiënten met Corona zijn. Een ziekenhuis heeft twee IC-patiënten verplaatst naar Duitsland om een piek op de IC voor te zijn.
- Zorgen om de beschikbaarheid van persoonlijke beschermingsmiddelen blijven bestaan. Een groot deel van de recent verspreide mondkapen uit China wordt teruggeroepen. 'S werelds grootste fabrikant van chirurgische handschoenen stelt dat een productietekort verwacht wordt. Er ontstaan particuliere initiatieven om middelen te importeren, waarbij niet altijd duidelijk zal zijn of de middelen veilig zijn.
- De eerste levering van honderd beademingsapparaten en honderd patiëntbewakingssystemen door Philips heeft plaatsgevonden. Deze zijn volgens Philips twee weken geleden besteld, destijds was de voorraad van apparaten al op. Het ministerie van Defensie stelt 25 beademingsapparaten extra beschikbaar voor ziekenhuizen, boven op de 40 apparaten die al waren geleverd. Defensie stelt ook medische planners en verpleegkundigen beschikbaar. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) heeft een akkoord bereikt met het bedrijf Demcon voor de productie van 500 beademingsmachines. Ook is het departement druk bezig met het opzetten van een bedrijvenconsortium om de productie te vergroten.
- Ziekenhuisapothekers proberen tekorten van coronamedicijnen (o.a. slaapmiddelen) te voorkomen, er zou nog voor twee tot drie weken aan voorraad zijn. Hoe snel dit opraakt is afhankelijk van het aantal patiënten. Door afhankelijkheid van o.a. China zijn grondstoffen om deze middelen zelf te produceren schaars.
- Bij de inspectie zijn signalen binnen gekomen dat chloroquine wordt voorgeschreven als preventief middel tegen corona. Het middel mag in principe alleen worden gebruikt bij zeer ernstige infecties. Patiënten die normaliter het middel gebruiken (bijvoorbeeld bij reuma) maken zich zorgen over de beschikbaarheid.
- De brandweer en politie in Flevoland geven bij noodgevallen geen mond-op-mond-beademing meer. Eerder in de week werd dit ook al afgeraden door het oproepsysteem voor burgerhulpverleners HartslagNu.

Beeld sociale media

- Naar aanleiding van de RIVM-cijfers over aantallen besmettingen en doden gaan op Twitter steeds meer mensen twijfelen aan het beleid. Ze zien geen duidelijke afzwakking en sommigen denken dat de werkelijke

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

cijfers veel hoger liggen (niet alle doden meegeteld, te weinig testen afgenomen). Ook steeds meer vragen over hoeveel IC-bedden er nog leeg zijn en waar die precies staan. Men wil meer transparantie.

- Net als in reguliere media (Volkskrant, OP1) verschijnen op sociale media verontruste berichten ('stille crisis', 'schaduwcrisis') dat niet-acute maar voor niet-coronapatiënten wel van levensbelang zijnde behandelingen worden uitgesteld. Door deze verdringing lopen zij een grotere kans op sterfte of slechtere genezing.

Continuïteit vitale processen en samenleving

- Gesloten grenzen zorgen voor een tekort aan arbeidsmigranten, hierdoor zijn er te weinig fruit- en groenteplukkers. Hierdoor dreigen delen van de oogst verloren te gaan.
- Psychologen waarschuwen voor PTSS onder overbelast zorgpersoneel. Goede geestelijke ondersteuning en nazorg zijn daarom cruciaal.

Zorg voor kwetsbare groepen

- De zorg voor kwetsbare ouderen die zelfstandig thuis wonen komt steeds verder in de knel. Zorgorganisaties doen een dringend beroep op mantelzorgers om de zorg voor kwetsbare ouderen op te vangen. Een woonzorgcentrum in Nederland krijgt hulp van verpleegkundigen van Defensie, omdat een deel van het personeel thuis zit met (mogelijke) coronabesmetting.
- De zorg voor kwetsbare ouderen die zelfstandig thuis wonen komt steeds verder in de knel. Zorgorganisaties doen een dringend beroep op mantelzorgers om de zorg voor kwetsbare ouderen op te vangen.

Beeld sociale media

- Er zijn toenemende zorgen over huiselijk geweld en de situatie rond eenzame ouderen, singles, daklozen en gehandicapten. Er is ook veel aandacht voor de forse toename van telefoontjes naar de Kindertelefoon.

Financieel-economische stabiliteit

- EU-leiders zijn het niet eens geworden over een pakket aan economische steunmaatregelen. Italië, Spanje en Frankrijk willen geld beschikbaar maken uit het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM), Nederland en Duitsland blokkeren dit, wat leidt tot felle kritiek.
- In Nederland is de regeling van een eenmalige tegemoetkoming van 4000 euro uitgebreid, meer ondernemers in de *non-food* sector kunnen hier een beroep op doen. De lijst met welke branches en sectoren aanspraak kunnen maken wordt maandag geactualiseerd. Taxichauffeurs vallen niet onder de regeling en willen daarom dinsdag op het Malieveld protesteren.
- Het kabinet komt voorlopig niet met nieuwe maatregelen om de CO2-uitstoot te verminderen.

Beeld sociale media

- Er heerst onrust bij ondernemers en zzp'ers over de storing bij het digitaal noodloket voor steunmaatregelen.

Caribisch deel van het Koninkrijk

- Curaçao heeft op vrijdag de internationale luchthaven gesloten voor inkomende passagiers. Vrijgesteld zijn medisch specialisten, personen met goedkeuring van de overheid of medische nood-/vrachtluchten. Op zaterdag is een avondklok ingevoerd om verdere besmettingen te voorkomen.
- De overheid beraadt zich op medische hulp aan de met Nederland verbonden eilanden in het Caribisch deel van het Koninkrijk, als die daar behoefte aan zouden krijgen.

Internationale context

- In Italië is het aantal IC-opnamen afgelopen weekend flink gedaald. De groei van die opnamen is afgevlakt en voor de tweede achtereenvolgende dag zijn er minder nieuwe sterfgevallen.
- Diverse landen, waaronder Spanje, Rusland en Noord-Ierland gaan/zijn volledig op slot. Alleen mensen met vitaal beroep mogen nog werken.
- De VS heeft het hoogste aantal geregistreerde coronabesmettingen, vooral in New York. Er is nog geen verplichte quarantaine. President Trump verwacht de piek in het aantal doden over twee weken, de eerder afgekondigde regels blijven van kracht tot 30 april.
- Het aantal nieuwe coronabesmettingen in China blijft volgens de media dalen. Wuhan werd zaterdag deels heropend, maar China neemt ook maatregelen om een 'tweede golf' te voorkomen.
- Door Corona wordt de kans op een harde Brexit groter. De onderhandelingen tussen Brussel en Londen liggen al een paar weken stil. Videovergaderingen lijken niet van de grond te komen en twee onderhandelaars zitten thuis vanwege coronabesmetting.
- Oxfam Novib vreest tientallen miljoenen doden in ontwikkelingslanden.
- Zorgen om situatie in India, ondanks de *lockdown* vindt er een massale volksverhuizing plaats welke zou kunnen leiden tot een verspreiding van het coronavirus.

Beeld sociale media

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- Er wordt met bezorgdheid gereageerd op de situatie in Spanje, het zuiden van Italië en nieuwe besmettingen in China. Uit de reacties blijkt dat er vrees bestaat voor een tweede wereldwijde golf van besmettingen.
- Er verschijnen regelmatig berichten van Nederlanders die in het buitenland zitten.

Politiek en maatschappelijke onrust

- In verschillende plaatsen heeft de politie moeten ingrijpen omdat met name jongeren zich niet aan de getroffen maatregelen hielden. Hierbij was verschil in handhaving, in sommige gevallen zijn jongeren gewaarschuwd en naar huis gestuurd, in andere gevallen werden er boetes uitgedeeld en (in Friesland) is volgens de media ook een aantal jongeren gearresteerd.

Beeld sociale media

- Er is verontwaardiging over jongeren die opzettelijk broden en ander voedsel aanraken in winkels en bakkerijen. Berichten over 'coronafeesten' en huisfeesten afgelopen weekend hebben geleid tot onbegrip en boze reacties. Sommigen roepen op tot hardere straffen en meer handhaving.
- Er zijn in de afgelopen dagen enkele video's verschenen op sociale media van de IC-afdeling van ziekenhuizen. Ook worden berichten gedeeld van doodzieke jonge coronapatiënten. In de reacties op sociale media blijft men oproepen de voorgeschreven maatregelen in acht te nemen. Video's en verhalen met schrijnende gevallen kunnen afbreuk doen aan de perceptie dat Nederland de situatie aan kan.
- Er ontstaan ook allerlei positieve initiatieven die worden gedeeld op sociale media: acties om ouderen uit hun isolement te halen (kaarten schrijven, zwaaïen en spandoeken ophangen bij verpleeghuizen), mensen die zich aanmelden om in de zorg of land- en tuinbouw te werken, goedkoop verkopen of weggeven vers voedsel, op balkons of in tuinen samen zingen of muziek maken.

DUIDING

- Het vorige week verwachte positieve effect van de maatregelen tegen de verspreiding blijkt te aanwezig, maar minder dan het RIVM had verwacht. Bovendien zijn de schattingen over het verwachte aantal COVID-19-IC-patiënten een stuk somberder. Het blijft de vraag wat de gepresenteerde cijfers zeggen over de stand en ontwikkeling van de verspreiding van COVID-19 en de zorgcapaciteit. De huidige cijfers beschrijven slechts een deel van de werkelijkheid. **Zorgcapaciteit (ingezet, beschikbaar, gepland beschikbaar en benodigd) lijkt niet inzichtelijk**, zoals IC-bedden, apparatuur, beschermingsmiddelen, medicijnen én zorgpersoneel.
- De **geloofwaardigheid van het kabinet** kan geschaad worden vanuit zowel de optiek van **volksgezondheid, maatregelen en handhaving** als **economie**. De communicatie tijdens en na de persconferentie dinsdag a.s. heeft belangrijke invloed op de geloofwaardigheid.
- Afgelopen weekend werd de grens van de IC-capaciteit nog niet bereikt. Het RIVM stelt dat patiënten langer op de IC liggen dan ingeschat, wat de druk op de IC's vergroot. De significante verhoging van het geschatte aantal IC-patiënten met COVID-19 per half april schaadt mogelijk de geloofwaardigheid van het RIVM.
- Aangaande maatregelen en handhaving is er sprake van zichtbare lokale verschillen tussen gemeentes en tussen veiligheidsregio's, dit beïnvloedt het beeld van de landelijk aanpak. Incidenten met samenscholende jongeren afgelopen weekend wekken de suggestie dat de ernst van de crisis nog niet overal gevoeld wordt.
- De verhoogde schatting van komend aantal IC-patiënten en de eventuele verlenging van maatregelen (dinsdag 31e) zal de **ernst én langdurigheid** van de crisis **breder zichtbaar en voelbaar** maken.
- Op economisch gebied lonkt er een nieuwe crisis: de recessie waarin Nederland zal belanden zal gepaard gaan met faillissementen, afnemende internationale handel en een grote werkloosheid. Er zijn steeds meer beroepsgroepen die de gevolgen van deze crisis ondervinden. Deze maandag kunnen bedrijven en zzp-ers financiële steun aanvragen, discussies over de in aanmerking komende bedrijven, de mate waarin het loket ongestoord functioneert heeft en de snelheid van uitbetalen heeft een uitstraling op geloofwaardigheid van het optreden van kabinet en overheid.
- In Europa is verdeeldheid zichtbaar, keuzes en besluiten die nu worden genomen hebben invloed op de handelingsruimte als de crisis voorbij is.
- De COVID-19-crisis doordringt alle haarvaten van de Nederlandse samenleving: gezondheidszorg, economie, sociaal-cultureel leven en democratie. Er vindt verdringing plaats van reguliere zorg, van investeringen en innovaties, van sociaal-culturele uitingsvormen en van een functionerende parlementaire democratie (inclusief rechtspraak). Problemen bij diverse en uiteenlopende specifieke bevolkingsgroepen blijven zichtbaarder.